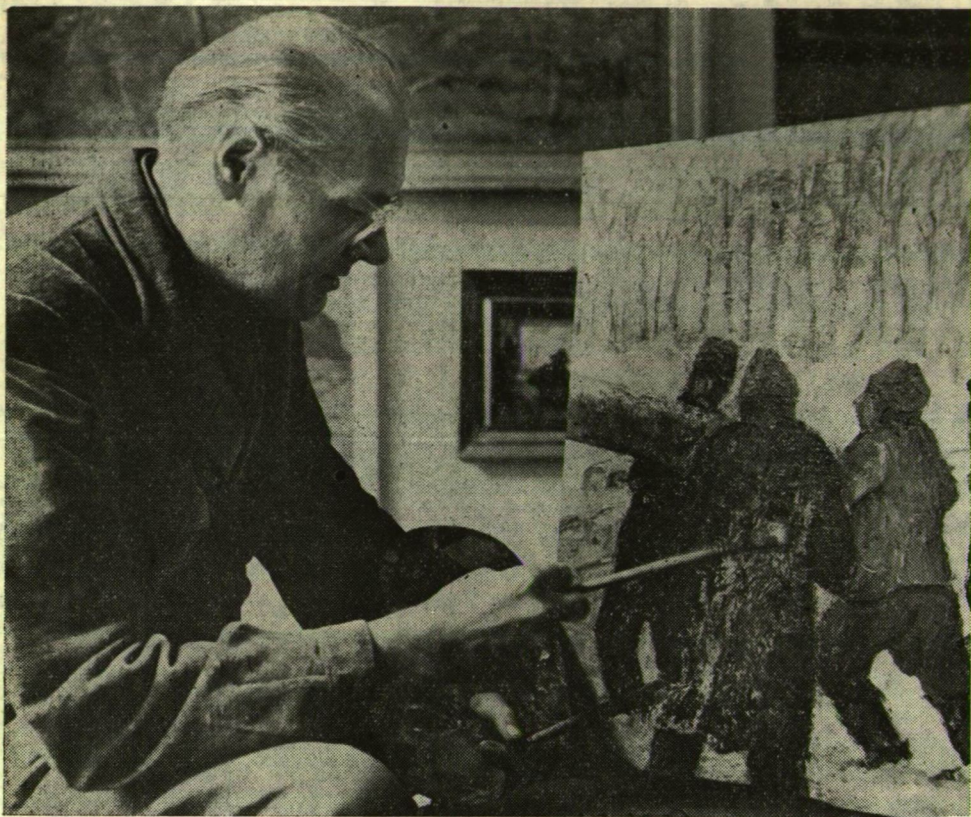

VINCZE ANDRÁS

Kissé aláhangoltan, eres kezét megadón lógatva üldögél előttem Vincze András festő és grafikus — műteremnek berendezett lakószobájában. Pedig nyers őszinteségű, nyújtott alakokkal benépesített, expresszív hevületű metszetei, a pusztítás esztelensége ellen lázító grafikái, síkrafeszítettségükkel erőteljes *gondolatiságot* kifejezni képes monotípiái jelentős sikert arattak a szegedi képzőművészek nagy, reprezentatív tárlatán, a Galériában. Monumentálissá nőttetett halott katonája, humánomot hirdető, aprólékosan míves „száraz” vízfestményei, a falusi kocsmá hangulatát érzékeltető grafikái, a kapálgató parasztasszonyokat, a munkába görnyedő kőműveseket, esett városzéli félvagányokat, csavargókat s verdett gúnyját, munkába görbedt kétféleket gyengéd szeretettel műbe-

mentő küzdelme kivívta immár számára az országos figyelmet is — most valahogyan mégsem tudja áttörni szorongásait az életöröm, a kicsi dolgok, az élet meghitt jelenségei tapasztaltán érzett boldogság, mely át-átsüt régebbi olajképei vidámabb színein. Miből fakad e levertség? Elsősorban tán abban kereshető oka, hogy Vincze még lábadozik; hosszas csontbajának lidérce még eléggé a közeli múltból kísért.

A másik, az elmúlt évek küzdelmeiben gyökeredző probléma, mely jó ideje nehezedik már a művész vállára: a kenyérgond. Vincze megpróbálta a lehetetlent: a „provinciában” pusztán a művészetből megélni — élete minden percét az alkotással összefüggő feladatokra koncentrálni. Évekig példás szorgalommal járta az országot, hetekig a legpuritánabb módon húzva meg ma-

gát vendégszerető parasztházikókban, fészerek mélyén, vagy akár egy-egy boglya tövében ütve tanyát — hogy minél több impresszióra tegyen szert, s minél bensőségebben érzékeltesse, szűrje át bensején és érlelje műalkotássá a látottakat, tapasztaltakat. Ily módon születhettek egyebek között a *Rizsföldek*, a *Szérűskert*, a *Házak a domboldalon*, az *Út mentén*, a *Pincelakók*, *A feles tanyája* s a *Kukoricaföld* c., képpé fogalmazott vallomásai — krétarajzok, olajpasztellek, ecsetrajzok, petróleumfestmények, metszetek — áradó változatosságban. Vincze eredendően grafikus alkat, s a grafika és akvarell, bárminő szenvedélyességgel, szorgalommal, az ihlet bármely hőfokán történjék is létrehozásuk — „nem sokat hoz a konyhára”, hogy kissé triviálisan fogalmazzunk. Vidéki városban, ahol egyelőre nem adottak a könyvművészeti vagy egyéb illusztrációs lehetőségek, ma még nehéz, nagyon nehéz a sorsa a grafikusnak, kimerítő anyagi gondok nyomják a vállát.

S lassan-csendeskén a „zergelábú ifjúság” is tovalibben. S tán kicsit ezért is a tapasztalható rezignáltság. Hisz a tavaly ősszel, a Galériában látható 32 műhöz nem rövid és nem sima út vezetett. Hogyan is kezdődött ez az út?

Az 1914-ben, Feleden született művész próbálkozásaira *Rudnay* figyelt fel elsőként, Vincze 1947-ben, Baján rendezett, önálló kiállításán. *Rudnay*

VINCZE ANDRÁS FAMETSZETE

VINCZE ANDRÁS FAMETSZETE

Kun István, *Koffán Károly* és mások társaságában kiállítás szervezett ekortájt a képzőművészeti kötöttségű, hangulatos Duna menti kisvárosban. Itt 1950-ben is önálló gyűjteményt tár Vincze a művészetszerető bajaiak elé a múzeum falai között. Ezekből az évekből való *eleve* érett technikával, aprólékos gonddal létrehozott *Hétház utcai part* című petróleumfestménye, s több, virtuóz felületi megmunkálásról, gazdag életismeretről s a kicsi és köznapi dolgokban rejtező poézis vizuális megjelenítésének kivételes képességéről tanúszkodó, ún. „száraz” vízfestménye.

Bajáról Kecskemétre költözik, majd 1953–54 fordulóján végképp a Tiszaparti kulturális centrumban vet horgonyt a művész. Több önálló szegedi tárlata közül talán az 1963-ban, a Móra Múzeumban, s az 1965-ben, a Képcsarnok kiállítótermében megrendezett a legemlékezetesebb. Mindkettőn barangolásainak, országjárásának művészi lecsapódásait láthattuk — monoptípiák, fametszetek s vaskosan felrakott színekben dús olajképek alakjában, mindig gondolati tartalmat hordozó alkotásokon. Később, a szegedi képzőművészek nagy, budapesti, Galéria-beli bemutatkozásán — ahogyan már említettük — az embertelenség, a barbarizmus, a céltalan pusztítás ellen lázító képek a dominánsak — különö-

sen a *Menekülők* s a *Ballada a katonáról* címűek expresszivitása marad emlékezetes e sorozatból. Az éteri magasságokig megnagyított figurák, rémülttől kimeredő szemek — a vandalizmus, a kegyetlenség ellen bujtatnak megrázó indulatosságukkal. D. Fehér Zsuzsa műtörténész találóan írja ezekkel az alkotásokkal kapcsolatban: „Alakjaiból... mélyen zengő életismeret, humanizmus, a keserűség... szól. Olyan ember megfigyeléseit rögzíti, aki ismeri a gesztusok és szituációk belső mozgató energiáit, és a poklot megjártak nyugalomával veszi tudomásul az esetlekedben és a fáradságban örülő gondokat.”

Bár a tragikus hangoltságú műveket olykor-olykor egészségesen egyensúlyozza ki a *Buzsáki hajnal*-szerű alkotások üde zeneiségű lírája — alapvetően az élet harmóniáját, az emberi-

ség békés alkotómunkáját veszélyeztető *démoni erők* képpé fogalmazása, az ellenük történő küzdelem a művészet síkján — ez adja meg együttesen emberi s művészi karakterének lényegét. Meggyőződésem szerint közösség, művészi és emberi kollektíva utáni olt-hatatlan vágy él Vinczében — mégis magányos vándorként él szűkebb pátriánk köztudatában. Rajtunk is múlik — nem csupán az Ő visszahúzódsain —, hogy egyre inkább jól érezze magát köztünk, s hogy alkotókedve, buzgalma — mely a legnehezebb éveken is átsegítette a művészt — egyre erőteljesebben virágozzék, nem kis mértékben az őt befogadó város javára... Eddigi eredményei feltétlenül arra figyelmeztetnek, hogy a benne olykor fel-felgyűlő keserűséget képes feloldani a közösség melege.

DÉR ENDRE

VÁSÁRHELYI MŰVÉSZPORTRÉK

SOMOS MIKLÓS

Ártatlan bárányok, tiszta növények, harmóniát árasztó fák népesítik be Somos Miklós művészetét. Szelíd áramlatok, elégikus hangvétel jellemzi — szűrt hangulatok intimitását permetezi fűszeres színeinek hamuszürke áhítatával. Puritán erő, csiszolt művészség keres otthont képeiben, tolakodó forték ágálásait számúzva. Kerekített, gömbölyű alakzataiban mindenki testvér — terebélyes csöndben érik és virágozik a vegetáció — modelljeivel. Vonzó önmérséklete elkerüli a túlzásokat, kiküszöböli a zavaróan fölösleges részleteket. A legnemesebb értelemben vett helyzet- és életképek vonatában idézi Somos Miklós a munkás hétköznapiakat. Fanyesők, bányászok, zsákolók hű festői krónikása, a kétkézi munkások mozgólatainak jellegzetes alakzatait találja meg, s ezzel a gondoskodással piktúránk fontos és hiányzó publicisztikai részletét teremti meg több kortársával együtt. Munkábamenőket, DCM-centrumot és a Csepel Autógyár embereket szívó és lehelő bejáratát figyeli, gyorsan reagál az országos eseményekre, a festészet eszközeivel szolidáris az erőfeszítésekkel, s kompozícióba jegyzi tel az árvízi mentést.

Témaválasztása változatos, aktuális problémákat rögzít, és a pihenés örvendetes epizódjait is felmutatja. (Táj szür-

ke állatokkal, Fiala halász, Veronai lány stb.) Időnként visszatér keserves jeleivel a múlt (Deportált), de az országépítő jelen derűs formátumaival ellenpontoszza e nyomasztó maradékot.

Somos Miklós hosszú ideig időzött emberi arcoknál. Fejre redukált portréiban nyugalom és méltóság épít otthont. Az arc reális felületeit a háttérben tárgyi elemekkel dúsítja, vagy stilizál. Impozáns, ahogy unisonóit feloldja, s a portré többszólamú lesz azáltal, hogy a fejeket megkoronázza a táj domináns elemeivel — fákkal, házzal, hegyekkel. „Szent ember”-ének hosszított homloka, tágitott füle jelzi a belső koncentrációt — a szálkás esetkezelés utal a lélek rezdüléseire.

Táblaképeinek első nagy csoportjában merevre tisztított világ honol, a faktúra simaságát kapart érdesség váltja (Zsákolók). Sötét és világos foltok esztétikus párbeszédét vonultatja fel a geometriai formákban. Keresi tárgyat és modellek kapcsolatát. Tárgyasítja a „Laboránsnők”-et, lelkesíti a tárgyakat, töppedt tégléket, steril üvegcsék s a megrengve munkálkodó fehér köpenyes nők egységet alkotnak. Szerkesztett tájaiban összegezi az összegyűlt természetet és az üzemi csoportosult emberi gondolatot (Csepel Autógyár). Somos Miklós művészetének fő értéke látható e fest-